

Chet Tilini O`Qitishda Imloning O`Rni

Bahriddinova I. B.

Nav.DPI 1-bosqich magistranti

Umirzakova N. U.

SamDU. 2-bosqich talabasi

ARTICLE INFO.

Kalit so'zlar:

Imlo savodxonligi, bugungi kundagi imloning ahamiyati, chet tilini o`qitishda tasavvurning o`rni.

Annotatsiya

Bu maqolada chet tilini o`qitishda imlo qoidaning o`rni va ro`li. Imlo savodxonligi insonning umumiy til madaniyatining ajralmas qismi bo`lib, yozma muloqotda fikr va o`zaro tushunishning to`g`ri ifodalanishini ta`minlaydi. Chet tillarni xatosiz yozishda ko`plab matnlar nilan ishlash kerakligi nazarda tutiladi, ayniqsa matnlardagi so`zlar takror tushsa va ularni o`quvchilar o`zlarining ongida saqlab qolishsa.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2022 LWAB.

Bugungi kundagi globallashuv jarayonida chet tili o`rganishimiz juda katta ahamiyat kasb etmoqda. Yurtimizdagi raqamlashtirish jarayoni, shiddat bilan rivojlanmoqda bu esa o`z navbatida chet tillariga bo`lgan ehtiyojni oshiradi. Keyingi yillarda chet tilini o`qitishda yozuvning o`rni bosqichma-bosqich ortib bormoqda va qaysidir ma`noda yozish chet tilini o`rgatish samaradorligini oshirish sifatida ko`rila boshlandi.

Imlo savodxonligi insonning umumiy til madaniyatining ajralmas qismi bo`lib, yozma muloqotda fikr va o`zaro tushunishning to`g`ri ifodalanishini ta`minlaydi, shuningdek, adabiy tilning yozma shakli og`zaki shakldan ancha murakkabligi bilan farq qiladi. Ko`pgina metodistlar uzoq vaqtdan beri o`quvchilarning imlo savodxonligi yetarlicha yuqori darajaga yetmayapti degan xulosaga kelishgan. Shuning uchun o`qituvchilar ta`limning ushbu tarkibiy qismidagi vaziyatni yaxshilash bo`yicha samarali choralar ko`rish uchun imlo savodxonligiga etibor berib kelishmoqda.

Imlo so`ziga qaydigan bo`lsak imlo (arab. — to`g`ri yozish), orfografiya— so`z va gaplarning, so`z qismlarining fafika vositalari yordamida to`g`ri yozilishi; muayyan tildagi to`g`ri yozish qoidalari majmui. Bu qoidalar so`zlarning tovush tarkibi hamda so`z va uning morfologik tarkibining yozilishi, so`zlarni qo`shib yoki alohida yozish, bosh harflarni to`g`ri qo`llash, bo`g`in ko`cherish, bevosita yozuv bilan bog`liq bo`ladi. Shu bois imlo qoidalari vaziyatga ko`ra o`zgarib ham turadi.

Ingliz tilida 26 ta harf bor lekin undan 2 barovar ko`proq 44 ta tovushlar mavjud bo`lib, o`zbek tilida gapiradiganlar uchun noqulayliklar tugdiradi.

Bu ayniqsa soʻzlarni yozishda murakkabliklar tugʻdiradi. Chet tilini oʻqitishda biz oʻquvchilarning bir nechta xususiyatlariga etiborqaratamiz. Birinchi navbatda, fikr ona tilida shakllanadi, boshqa tillarni oʻrganish fonetika, soʻz va grammatikaning oʻziga xos xususiyatlarini anglash bilan bogʻliq; ikkinchidan, oʻrganish tartibi ona tilidan boshlanadi, keyin ikkinchi tilga va nihoyat chet tiliga oʻtadi, uchinchidan, ona tilini va chet tilida mulokotni oʻzlashtirish asosan darsdagi etakchi oʻqituvchilar zimmasiga yuklatiladi. Chet til muallimi metodika fani yutuqlarini oʻzlashtirish orqali oʻquvchining toʻplagan til tajribasi meyorini aniq bilishga va uni yanada takomillashtirishga erishadi.

Chet tilini oʻrganishda oʻquvchilarga harflardan koʻra tovushlarning koʻpligi ularga noqulayliklar tugʻdirishi mumkin. Ingliz tilidagi soʻzlarni yozishda ularni bir necha guruhlarga boʻlib olishimiz mumkin. Misol uchun: fill, not, till. Bu soʻzlarda tovushlar va harflar soni bir xil boʻlib, barqaror yozishmalarning tezkor oʻrnatilishini taʼminlaydi. Bundan tashqari, bu soʻzlar, odatda, bir harfga mos keladigan soʻzlardir, bunday soʻzlar yozishda unchalik qiyinchiliklar tugʻdirmaydi.

Nutq jarayonida boʻlgan kishi oʻz nutqini toʻxtatishi mumkin, improvizatsiya qilish, baʼzan soʻzning mantigʻini yoʻqotishi. Bu paytda yozma usulni yaratish koʻproq vaqt talab etadi. Taʼlim metodikasida tobora koʻproq yozma va yozma nutqga boʻlgan etibor kuchaymoqda, chet tilini oʻqitishning maqsadi sifatida.

Yozish texnikasi yozma nutq usuli. Yozma nutq-samarali nutq faoliyatining bir turi sifatida ifodalanadi. Grafik belgilar bilan belgilangan contest hisoblanadi. Yozma nutqning asosi harflar va tovushlar hisoblanadi. Bundan tashqari, yozma nutq quyidagi yordamchi funksiyani bajaradi, yozma ishlarni bajarishda grammatik koʻnikmalarni shakllantirish yod olish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadigan mashqlar. Yordamsiz oʻquvchilarning maktubida leksik va xotirada saqlash qiyin boʻlgan grammatik materialidir.

Til va shartli nutq mashqlarining butun tizimi yozma ravishda yozma nutqni anglatadi. Yozma ishlar, insholar, ijodiy ishlar, rejalar va tezislar tuzish

berilgan mavzu boʻyicha, shaxsiy yoki ish uchun xat yozish, yaʼni, berilgan holatlar boʻyicha yozma hikoyalar kommunikativ yozma nutq. Boshqacha aytganda, bu yozma soʻzlashuv amaliyotining oʻrganilgan yoki unga aloqador mavzusi boʻyicha nutq mashqlari hisoblanadi. Har bir tilda fonetika va imlo oʻrtasidagi bogʻliqlik mavjud. Yozma shakl uchun (yozish qoidalari) matn yozish, ogʻzaki nutq uchun (talaffuz qoidalari) - fonetika.

Hatto oddiy soʻzlarni yozishni oʻrganish maktab oʻquvchilarida birinchi navbatda katta qiyinchiliklarga olib keladi. Qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun oʻquvchilar grammatik birlikli yozishmalarni mustahkam oʻrganish uchun oʻqish va yozishda uzoq vaqt mashq qilishlari kerak. Oʻqish va yozishni oʻzlashtirishga yordam berish uchun oʻquvchilar boshida bosma harflar bilan yozadilar. Yozma shaklning murakkabligi bilan ajralib turadigan ingliz tilini oʻrganishda maktabda bosma va katta shriftlar deyarli bir xil boʻlgan printsip ishlatiladi. Maktab oʻquvchilari yarim nashrda yozadilar.

Ingliz tilini oʻrganishda talabalar duch keladigan qiyinchilik, fonetik yozish qobiliyatlari bilan bir qatorda, boshqa yozish qobiliyatlarini ham shakllantirish kerak. Soʻzlarning toʻliq ongli holatini oʻrganish qobiliyatlari, ularning toʻgʻri talaffuzi ularning eshitish tasviriga mos kelmaydi, shuningdek, ingliz tilida mavjud qoidalar bilan tartibga solinmagan soʻzlar. Mavjud koʻnikmalarning aralashuvini bartaraf etish uchun oʻqituvchi ushbu soʻzlarni yozishni oʻrgatishda ingliz tilida imloni oʻqitishning bunday usullarini qoʻllashi kerak, bu maʼlum bir soʻzning yaxlit qiyofasini eslab qolish qobiliyatini shakllantirishga qaratilgan.

Ingliz tilini xatosiz yozishda koʻplab matnlar nilan ishlash kerakligi nazarda tutiladi, ayniqsa matnlardagi soʻzlar takror tushsa va ularni oʻquvchilar oʻzlarining ongida saqlab qolishsa. Chet tillarni oʻqitish amaliyotida soʻzlarning nomini yozib olish qoʻllaniladi. Bu yuqorida koʻrib chiqilgan matndan farqli oʻlaroq, soʻzni oʻqimaslik bilan emas, balki harflar bilan yozilgan. Soʻzlarni harflar bilan nomlash, ayniqsa, soʻzlarning ovoqli va grafik tasviri oʻrtasidagi keskin farq boʻlganda juda muhimdir. Soʻzni

harflar bilan chaqirganda, o'quvchi so'zning vizual qiyofasini qayta tiklaydi, uni tovush bilan bog'laydi va shu bilan ongli ravishda so'zning imlosini xotirada saqlaydi.

Qayta yozishni amalga oshirishda salbiy omillarning ta'sirini bartaraf etish uchun metodik adabiyotlarda ta'kidlanganidek, o'quvchilarning aqliy faoliyatini kuchaytiradigan qo'shimcha vazifalardan foydalanish tavsiya etiladi.

Ko'plab metodik kitoblarda so'zlarning matnini eslab qolishda vosita va eshitish va og'zaki his-tuyg'ular muhimligini ta'kidlaydi. Shuning uchun, imlo qoidalariga bo'ysunmaydigan so'zlarning matnini qayta ishlash jarayonida, siz faqat ularni aniq talaffuz bilan qayta yozishni emas, balki, ularni takror yozishni mash qilishingiz mumkin. Imlo-bu yozishni o'qitishda eng muammoli masalalardan biri bo'lib, u bir vaqtning o'zida barchada yuz foiz xatosiz yoza oladi deyishimiz mumkin emas. Imlo xatolar muqarrar, lekin siz ularni hisobga olgan holda, qiyinchiliklarni muayyan tipologik guruhlar olib, ular o'z-o'zini nazorat qilish va o'quvchilar o'z xatolarini tuzatish ko'nikmalarini shakllantirish, agar imloviy xatolar sonini, minimal kamaytirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. www.ziyouz.com kutubxonasi 133-bet «Ўзбекистон миллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти Тошкент И ҳарфи
2. Jalolov. J. Chet tili o'qitish metodikasi "O'qituvchi" Nashriyot - matbaa ijodiy uyi. Toshkent – 2012
3. O'. Hoshimov., I. Yoqubov. Ingliz tili o'qitish metodikasi. Toshkent – 2003
4. Muhammadjon Xodjaev, Mavluda Qahhorova. Chet tili o'qitish metodikasi. –T.: «Fan va texnologiya», 2012, 148 bet